

ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

УДК 314:331

JEL Classification: A13, E24, J11, J5, O3

DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2020.5\(38\).97-105](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2020.5(38).97-105)

А.О. Левченко, проф., канд. екон. наук

*Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна***Демографічні передумови інноваційного розвитку людських ресурсів в Україні**

У статті проведено аналіз демографічних передумов інноваційного розвитку людських ресурсів. Наведено демографічні чинники впливу та показники стану демографічної ситуації. Здійснено аналіз сучасного стану та динаміки демографічної ситуації в Україні в цілому та у територіальному вимірі, включаючи показники чисельності населення, його статево-вікової структури, народжуваності та смертності, природного та міграційного руху населення та ін. Визначено основні демографічні виклики та обґрунтовано низку фінансово-економічних, організаційно-адміністративних, інформаційних важелів поліпшення демографічної ситуації в Україні.

демографія, демографічна передумова, людські ресурси, інноваційний розвиток, демографічна політика

А.А. Левченко, проф., канд. екон. наук

*Центральноукраїнський національний технічний університет, г. Кропивницький, Україна***Демографические предпосылки инновационного развития человеческих ресурсов в Украине**

В статье проведен анализ демографических предпосылок инновационного развития человеческих ресурсов. Приведены демографические факторы влияния и показатели состояния демографической ситуации. Осуществлен анализ современного состояния и динамики демографической ситуации в Украине в целом и в территориальном измерении, включая показатели численности населения, его половозрастной структуры, рождаемости и смертности, естественного и миграционного движения населения и др. Идентифицированы основные демографические угрозы и обосновано ряд финансово-экономических, организационно-административных, информационных рычагов улучшения демографической ситуации в Украине.

демографія, демографіческая предпосылка, человеческие ресурсы, инновационное развитие, демографіческая політика

Постановка проблеми. В умовах інноваційної трансформації економік країн світу людські ресурси виступають ключовим чинником забезпечення сталого соціально-економічного зростання. У свою чергу, базовою першоосновою формування, використання та розвитку людських ресурсів слугують показники демографічного відтворення населення, тобто наявність відповідної демографічної бази.

Демографічна ситуація в Україні в останні роки характеризується значними негативними рисами і тенденціями. Зокрема, посилюються процеси депопуляції, має місце суттєве переважаювання показників смертності над показниками народжуваності, зростає рівень демографічного навантаження на працююче населення, посилюються міграційні потоки робочої сили за межі України. Викладені тенденції у поєднанні з низьким рівнем інноваційно-інвестиційної активності, стагнацією темпів економічного розвитку, низьким рівнем соціального захисту населення та якості життя, проблемами у медичній та екологічній сферах становлять загрозу як для ефективного функціонування вітчизняного ринку праці, так і для соціально-економічної безпеки держави.

Отже, проблема поліпшення демографічної політики на державному, регіональному та місцевому рівнях потребує вжиття нагальних заходів регуляторного

впливу, спрямованих на вирівнювання демографічних диспропорцій, підвищення якісних характеристик людських ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Демографічні передумови відтворення людських ресурсів України знайшли широке висвітлення у працях багатьох вітчизняних науковців. Так, Лібанова Е. характеризує інноваційні аспекти формування та реалізації демографічної політики [11], Грішнова О. та Харазішвілі Ю. оцінюють індикатори та загрози у сфері демографічної безпеки держави [3], Лісогор Л. визначає проблеми формування та реалізації соціально-демографічного потенціалу [12]. Питанням забезпечення демографічної безпеки та демографічної стійкості присвячені праці таких науковців, як Непиталюк А. [14], Козловський С. [7], Сегіда К. [16]. Слід виокремити низку праць науковців, які розглядають питання впливу демографічних чинників на формування людських ресурсів (трудового потенціалу, людського капіталу тощо), серед яких: Антошкіна Л. та Скворцова О. [1], Карабанова О. [5], Кривцова М. та Перепельчук Т. [8], Мельник Л. та Батиченко С. [13], Шалімова Н., Магопєць О., Шалімов В. [17]. Взаємозв'язок демографічних аспектів із розвитком ринку освітніх послуг вивчає Біленко Д. [2], із інноваційним розвитком національної економіки – Левченко О., Плинокос Д., Ткачук О. [10], інвестиційним потенціалом України – Прокопєць Л., Бабчук А., Рудько К. [15], соціальною політикою держави – Лапшин І. [9], рівнем розвитку емоційного інтелекту – Клочко А. [6] тощо.

Не зважаючи на значну увагу вітчизняних науковців до питань аналізу демографічної ситуації та вирішення актуальних проблем у демографічній сфері, потребують більш ґрунтовного дослідження науково обґрунтовані важелі та інструменти поліпшення демографічної політики України в контексті інноваційного розвитку людських ресурсів.

Постановка завдання. Метою дослідження є проведення аналізу стану і тенденцій демографічної ситуації в Україні та обґрунтування за його результатами важелів поліпшення демографічної політики в контексті сприяння інноваційному розвитку людських ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення збалансованості між демографічними та економічними чинниками розвитку держави виступає першоосновою ефективного використання людських ресурсів упродовж усього їх життєвого циклу, а також функціонування ринку освітніх послуг [2]. На формування майбутнього трудового потенціалу держави та її регіонів значний вплив чинить не лише наявність певної частки осіб працездатного віку, але й демографічне навантаження на працездатне населення, співвідношення питомої ваги осіб молодшої вікової групи та частки осіб пенсійного віку [13].

Демографічні процеси тісно взаємопов'язані із можливостями інноваційного та інвестиційного зростання, оскільки збільшення обсягів інвестицій дозволяє здійснювати модернізацію наявних робочих місць та створювати нові, активізувати темпи виробництва та підвищувати якість продукції і послуг, розвивати інфраструктуру та забезпечувати гідну працю та належну якість життя населення [15]. Можливості інноваційного розвитку країн визначаються наявністю фахівців інноваційного типу, здатних до продуктивної та ефективною праці, розробки і впровадження інновацій, генерування нових знань, інтелектуальної діяльності.

Цілком слушним є твердження щодо наявності впливу соціально-демографічних чинників на розвиток емоційного інтелекту, складовими якого є емпатія, управління емоціями, емоційна обізнаність, вміння ідентифікувати емоції інших, самомотивація [6].

До складу демографічних чинників належить низка показників, що можуть бути згруповані у чотири основні блоки: показники відтворення населення; показники стану здоров'я населення; показники відтворення ресурсів праці; міграційні показники [5]. Показник демографічної безпеки дозволяє провести аналітичну оцінку поточної ситуації, ідентифікувати динаміку перебігу демографічних процесів, здійснити прогноз демографічної ситуації на основі врахування ретроспективних даних [16].

Лісогор Л.С. до складу демографічних чинників, що визначають кількісні та якісні характеристики вітчизняних людських ресурсів, відносить зовнішні (світові тенденції старіння населення, міграційний рух населення між країнами) та внутрішні (соціальні, інституційні, макроекономічні та ін.) [12].

Загальновідомо, що сучасна демографічна ситуація в Україні характеризується ознаками інертної кризи, що проявляється у стрімкій депопуляції населення (значному зниженні темпів народжуваності у поєднанні з високими темпами смертності), надлишкової смертності населення, у тому числі й молодших вікових груп, унаслідок відсутності доступу до якісних медичних послуг, погіршення рівня життя та здоров'я, недосконалої системи соціального захисту населення тощо [1]. Окрім того, інтенсифікація глобалізаційних процесів призводить до необхідності усвідомлення та регулювання проблем міграційного руху людських ресурсів, оскільки спричиняє розбалансованість на ринку праці країни та її територій як стосовно кількісних потреб у робочій силі, так і щодо якісних потреб, зокрема, освітньо-кваліфікаційних характеристик емігрантів та іммігрантів [7].

На рис. 1 відображено динаміку чисельності наявного населення України за період з 1991 року. Як бачимо, за досліджуваний період наявне населення держави зменшилося на 10,0 млн. осіб, у тому числі, міське населення – на 6,0 млн. осіб, сільське населення – на 4,0 млн. осіб. Станом на 1 січня 2020 року частка міського населення становила 69,5%, а сільського – 30,5%. При цьому, на початок 2020 року частка населення у віці до 14 років становила 15,3%, віком 15-64 роки – 67,6%, і майже чверть населення склали особи віком понад 60 років (23,9%). У гендерному аспекті для України традиційною є ситуація щодо переважання частки жінок: на 1 січня 2020 року на 1000 осіб жінок припадало 864 особи чоловіків.

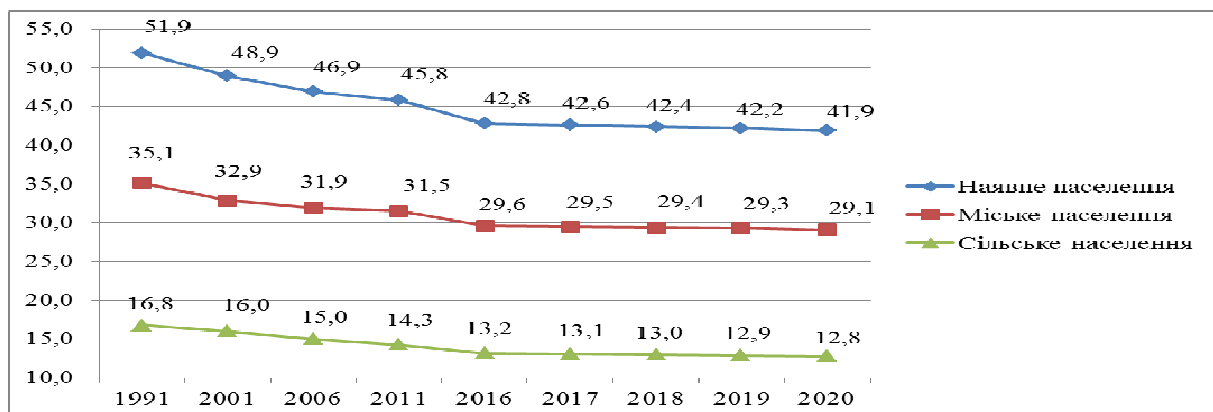

Рисунок 1 – Динаміка чисельності наявного населення України у 1991, 2001, 2006, 2011, 2016-2020 роках, станом на 1 січня, млн. осіб

Джерело: побудовано за даними [4]

Розподіл чисельності наявного населення України за регіонами є достатньо нерівномірним (табл. 1). Лідерами за кількістю населення є Донецька (9,86% всього населення держави), Дніпропетровська (7,58%) області, місто Київ (7,08%), Харківська (6,34%) та Львівська (6,0%) області. Натомість, найменшою є частка населення Чернівецької (2,15%), Кіровоградської (2,23%) та Чернігівської (2,37%) областей.

Аналіз динаміки кількості народжених та померлих осіб в Україні (рис. 2) засвідчив значне переважання числа померлих над кількістю народжених. Так, якщо кількість народжених у 2019 році складала 308,8 тис. осіб, то померлих – 581,1 тис. осіб, тобто, була майже вдвічі більшою. У 2010 році кількість народжених складала 497,7 тис. осіб, а в наступні роки мала значну тенденцію до зниження.

Таблиця 1 – Рейтинг регіонів України за чисельністю наявного населення станом на 1 січня 2020 року

Регіон	місце	тис. осіб	%	Регіон	місце	тис. осіб	%
Донецька	1	4131,8	9,86	Закарпатська	14	1253,8	2,99
Дніпропетровська	2	3176,6	7,58	Житомирська	15	1208,2	2,88
м. Київ	3	2967,4	7,08	Черкаська	16	1192,1	2,84
Харківська	4	2658,5	6,34	Рівненська	17	1153,0	2,75
Львівська	5	2512,1	6,00	Миколаївська	18	1119,9	2,67
Одеська	6	2377,2	5,67	Сумська	19	1068,2	2,55
Луганська	7	2135,9	5,10	Тернопільська	20	1038,7	2,48
Київська	8	1781,1	4,25	Волинська	21	1031,4	2,46
Запорізька	9	1687,4	4,03	Херсонська	22	1027,9	2,45
Вінницька	10	1545,4	3,69	Чернігівська	23	991,3	2,37
Полтавська	11	1387,0	3,31	Кіровоградська	24	933,1	2,23
Івано-Франківська	12	1368,1	3,26	Чернівецька	25	901,6	2,15
Хмельницька	13	1254,7	2,99	Україна	x	41902,4	100,0

Джерело: складено та розраховано за даними [4]

Як результат, загальний коефіцієнт природного приросту (скорочення) населення в Україні на 1000 наявного населення у 2019 році становив (-6,6), тоді як, наприклад, у 2015 році – (-4,2). 3-поміж регіонів України, найбільш негативні показники щодо природного скорочення населення у 2019 році мали місце у Чернігівській (-12,5), Сумській (-10,2), Черкаській (-10,0) областях.

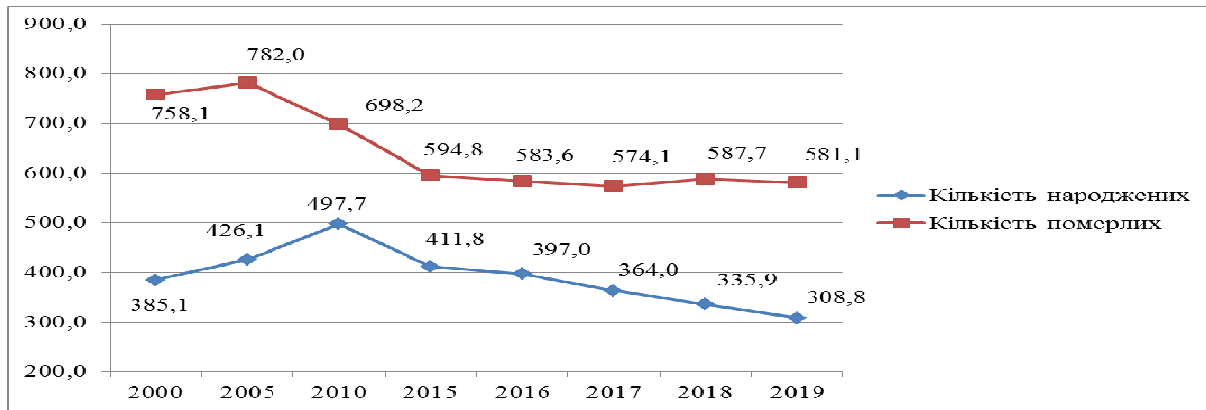

Рисунок 2 – Динаміка кількості народжених та померлих осіб в Україні у 2000, 2005, 2010, 2015-2019 роках, тис. осіб

Джерело: побудовано за даними [4]

Міграційний рух населення України суттєво диференціюється у територіальному вимірі. Так, у 2019 році сальдо міграційного руху (усі потоки міграції) було позитивним у місті Києві (+17175 осіб), Київській (+27343 осіб), Одеській (+9075 осіб), Львівській (+1099 осіб) областях, тоді як у переважній більшості регіонів мало від’ємні значення. Крім того, існуюча статистична база не відображає ситуації щодо реального міграційного руху населення, у тому числі за кордон.

В контексті міжнародних порівнянь необхідно відзначити, що сумарний коефіцієнт народжуваності в Україні у 2018 році склав 1,3, тоді як у Болгарії – 1,6, Естонії – 1,7, Латвії та Литві – 1,6, Польщі – 1,5, Румунії – 1,8, Чехії – 1,7. Середня очікувана тривалість життя при народженні у жінок в Україні у 2018 році складала 76,7 років, а в Австрії – 84,1 років, Німеччині – 83,3 років, Франції – 85,9 років. Ще більш негативними значеннями характеризується показник середньої очікуваної тривалості життя при народженні у чоловіків, оскільки в Україні станом на 2018 рік він склав лише 66,7 років.

Таким чином, до складу основних демографічних викликів сьогодення в Україні вважаємо за доцільне віднести: загальну тенденцію до скорочення чисельності наявного населення; нерівномірний розподіл населення у розрізі територій; зростання питомої ваги населення старшої вікової групи; значне переважання показників смертності над показниками народжуваності; низький сумарний коефіцієнт народжуваності та рівень середньої очікуваної тривалості життя у порівнянні з країнами Європейського Союзу; високі показники міграційного відтоку населення за межі України та до більш розвинених територій держави.

Активізація глобальних викликів сучасності призводить до низки негативних соціально-економічних та демографічних наслідків, що відображаються у загостренні соціальних протиріч, погіршенні стану навколишнього середовища і здоров’я населення, нарощуванні масштабів прояву явища соціальної ексклюзії, поширення бідності і соціальної нерівності, у тому числі й серед працюючого населення. За таких умов, необхідний комплексний підхід до виявлення як потенційних можливостей удосконалення соціальної й демографічної політики, так і щодо розуміння й протидії зовнішнім загрозам [9].

На думку Лібанової Е.М., усі засоби державної демографічної політики можна згрупувати у три основні напрями: регулювання народжуваності, зниження смертності та регулювання міграції [11].

Грیشнова О.А., Харазішвілі Ю.М. в контексті забезпечення демографічної безпеки України наголошують на необхідності формування типу відтворення населення, зорієнтованого на збереження його кількісних та примноження якісних характеристик, формування оптимальної статеві-вікової структури, збалансування міграційних потоків, зростання періоду активного життя громадян, розвиток соціальної відповідальності, загальнолюдських та сімейних цінностей [3].

До пріоритетних напрямів ефективної демографічної політики можуть бути віднесені: сприяння розширеному відтворенню населення та розвитку соціальної інфраструктури; оптимізація міграційних процесів; завершення медичної реформи як передумови збереження життя та здоров'я населення; активізація інформаційно-роз'яснювальної роботи з молоддю [8].

Реалізація оптимальної соціально-демографічної політики має на меті застосування інструментів щодо мінімізації питомої ваги економічно неактивного населення, рівня професійної захворюваності та смертності людських ресурсів, вирішення гендерних аспектів щодо залучення жінок до трудової діяльності та ін. [17].

Інструментами забезпечення демографічної стійкості виступають фіскальний, монетарний, соціальний та інноваційно-інвестиційний, синергетичний ефект від використання яких є спрямованим на досягнення економічного зростання та суспільного добробуту в цілому [14].

У свою чергу, інноваційний розвиток людських ресурсів повинен забезпечувати як зростання їх якісних характеристик та інтелектуального потенціалу, так і створення, накопичення та подальшу матеріалізацію інноваційних знань у відповідних продукції і послугах [10].

Таким чином, в контексті забезпечення інноваційного розвитку людських ресурсів та задоволення кадрових потреб національної економіки нагальною є потреба у запровадженні низки фінансово-економічних, організаційно-адміністративних, інформаційних важелів удосконалення демографічної та соціальної політики в Україні. До таких важелів слід віднести:

- оптимізацію системи соціального захисту населення на засадах рівності та справедливості;
- запровадження ефективної молодіжної політики в державі, спрямованої на створення соціальних, економічних, культурно-рекреаційних умов, привабливих для молоді;
- завершення медичної реформи та формування ефективної системи збереження життя та здоров'я населення;
- пропагування здорового способу життя та профілактики захворювань;
- реалізацію заходів щодо підвищення вікових меж включення в активне трудове та суспільне життя населення;
- інтенсифікацію інформаційно-роз'яснювальної роботи, орієнтованої на усвідомлення пріоритетів родинних та гуманістичних цінностей;
- розвиток системи навчання усіх вікових груп населення навичкам застосування новітніх інформаційно-комунікативних технологій у трудовій діяльності та повсякденному житті;
- підвищення якісного рівня робочих місць, формування сприятливого соціально-психологічного клімату;
- розбудову системи навчання впродовж життя.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз демографічних передумов інноваційного розвитку людських ресурсів дозволив

констатувати значну кількість деструктивних тенденцій. Демографічна ситуація в Україні відзначається значною депопуляцією та старінням населення, суттєвими регіональними асиметріями та посиленням міграції людських ресурсів. Як результат, відсутність природного відтворення населення у поєднанні із негативними явищами в сфері збереження життя і здоров'я, низьким рівнем соціального захисту та якості життя у майбутньому може призвести до ще більшого загострення ситуації на ринку праці. У найближчій перспективі навряд-чи вдасться досягнути значного підвищення кількісних демографічних показників, тому на перший план виступає завдання поліпшення якісних характеристик людських ресурсів, забезпечення максимального залучення усіх вікових груп населення до трудової та суспільно корисної діяльності.

До перспектив наступних наукових розвідок за напрямом дослідження слід віднести необхідність розроблення комплексного механізму вдосконалення демографічної та соціальної політики держави, сприяння всебічному розвитку людських ресурсів в контексті потреб інноваційного зростання економіки і суспільства.

Список літератури

1. Антошкіна Л.І., Скворцова О.В. Демографічні чинники формування людського капіталу України. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2019. №2. С. 89-96.
2. Біленко Д.В. Економіко-математична модель прогнозу розвитку ринку освітніх послуг України з урахуванням демографічних факторів відповідно до тенденцій змін в економіці. *Галицький економічний вісник*. 2019. №6. С. 164-171.
3. Грیشнова О.А., Харазішвілі Ю.М. Демографічна безпека України: індикатори, рівень, загрози. *Демографія та соціальна економіка*. 2019. №2. С. 65-80.
4. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. (дата звернення: 12.11.2020).
5. Карабанова О.В. Демографічні чинники впливу на відтворення трудового потенціалу України. *Моделювання та інформаційні системи в економіці*. 2016. №92. С. 188-197.
6. Ключко А.О. Розвиток емоційного інтелекту у менеджерів освітніх організацій: зв'язок із соціально-демографічними та організаційно-професійними чинниками. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2019. №1. С. 54-63.
7. Козловський С.В., Непиталюк А.В. Теоретичні аспекти демографічної стійкості. *Економіка і організація управління*. 2019. Вип. 3. С. 59-69.
8. Кривцова М.С., Перепельчук Т.В. Аналіз демографічних чинників формування та розвитку людського потенціалу регіону (на прикладі Одеської області). *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2019. №7-8. С. 82-103.
9. Лапшин І.М. Державна соціальна політика в контексті регулювання демографічних процесів в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2019. №2. С. 246-250.
10. Левченко О.М., Плинокос Д.Д., Ткачук О.В. Людський капітал як чинник інноваційного розвитку національної економіки України. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2015. № 5. С. 3-9.
11. Лібанова Е.М. Інноваційні важелі демографічної політики. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Серія: Економіка та менеджмент*. 2016. №9. С. 21-33.
12. Лісогор Л.С. Соціально-демографічний потенціал населення України: проблеми формування та реалізації. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2017. №6(3). С. 7-11.
13. Мельник Л.В., Батиченко С.П. Демографічна ситуація в регіонах України як передумова формування та розвитку трудового потенціалу. *Часопис соціально-економічної географії*. 2019. Вип. 27. С. 81-89.
14. Непиталюк А. Детермінанти забезпечення демографічної стійкості. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2019. №4. С. 44-59.
15. Прокопець Л.В., Бабчук А.М., Рудько К.І. Вплив демографічних процесів на формування інвестиційного потенціалу України. *Бізнес-навігатор*. 2019. Вип. 5-2. С. 65-70.
16. Сегіда К. Методичні підходи до визначення рівня демографічної безпеки. *Проблеми безперервної географічної освіти і картографії*. 2019. Вип. 30. С. 94-101.

17. Шалімова Н.С., Магопєць О.А., Шалімов В.В. Сучасний стан та тенденції формування трудового потенціалу в контексті забезпечення регіонального інноваційного розвитку. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2019. Вип. 1(73). С. 48-64.

References

1. Antoshkina, L.I., & Skvortsova, O.V. (2019). Demografichni chynnyky formuvannia liuds'koho kapitalu Ukrainy [Demographic factors of human capital formation in Ukraine]. *Visnyk Berdians'koho universytetu menedzhmentu i biznesu – Bulletin of Berdyansk University of Management and Business*, 2, 89-96 [in Ukrainian].
2. Bilenko, D.V. (2019). Ekonomiko-matematychna model' prohnozu rozvytku rynku osvitykh posluh Ukrainy z urakhuvanniam demografichnykh faktoriv vidpovidno do tendentsij zmin v ekonomitsi [Economic and mathematical model of the forecast of development of the market of educational services of Ukraine taking into account demographic factors according to tendencies of changes in economy]. *Halyts'kyj ekonomichnyj visnyk – Galician Economic Bulletin*, 6, 164-171 [in Ukrainian].
3. Hrishnova, O.A., & Kharazishvili, Yu.M. (2019). Demografichna bezpeka Ukrainy: indykatory, riven', zahrozy [Demographic security of Ukraine: indicators, level, threats]. *Demohrafiia ta sotsial'na ekonomika – Demography and social economy*, 2, 65-80 [in Ukrainian].
4. Ofitsijnyj sajt Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official site of the State Statistics Service of Ukraine]. *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
5. Karabanova, O.V. (2016). Demografichni chynnyky vplyvu na vidtvorennia trudovoho potentsialu Ukrainy [Demographic factors influencing the reproduction of labour potential of Ukraine]. *Modeliuvannia ta informatsijni systemy v ekonomitsi – Modeling and information systems in economics*, 92, 188-197 [in Ukrainian].
6. Klochko, A.O. (2019). Rozvytok emotsijnoho intelektu u menedzheriv osvitykh orhanizatsij: zv'iazok iz sotsial'no-demografichnyimi ta orhanizatsijno-profesijnymi chynnykamy [Development of emotional intelligence in managers of educational organizations: the relationship with socio-demographic and organizational-professional factors]. *Orhanizatsijna psykholohiia. Ekonomichna psykholohiia – Organizational psychology. Economic psychology*, 1, 54-63 [in Ukrainian].
7. Kozlovs'kyj, S.V., & Nepyaliuk, A.V. (2019). Teoretychni aspekty demografichnoi stijkosti [Theoretical aspects of demographic stability]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia – Economics and organization of management*, 3, 59-69 [in Ukrainian].
8. Kryvtsova, M.S., & Perepel'chuk, T.V. (2019). Analiz demografichnykh chynnykiv formuvannia ta rozvytku liuds'koho potentsialu rehionu (na prykladi Odes'koi oblasti) [Analysis of demographic factors of formation and development of human potential of the region (on the example of Odessa region)]. *Naukovyj visnyk Odes'koho natsional'noho ekonomichnoho universytetu – Scientific Bulletin of Odessa National Economic University*, 7-8, 82-103 [in Ukrainian].
9. Lapshyn, I.M. (2019). Derzhavna sotsial'na polityka v konteksti rehuliuвання demografichnykh protsesiv v Ukraini [State social policy in the context of regulating demographic processes in Ukraine]. *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Ekonomichni nauky – Bulletin of Khmelnytsky National University. Economic sciences*, 2, 246-250 [in Ukrainian].
10. Levchenko, O.M., Plynokos, D.D., & Tkachuk, O.V. (2015). Liuds'kyj kapital iak chynnyk innovatsijnoho rozvytku natsional'noi ekonomiky Ukrainy [Human capital as a factor of innovative development of the national economy of Ukraine]. *Derzhava ta rehiony. Serii: Ekonomika ta pidpriemnytstvo – State and regions. Series: Economics and Entrepreneurship*, 5, 3-9 [in Ukrainian].
11. Libanova, E.M. (2016). Innovatsijni vazheli demografichnoi polityky [Innovative levers of demographic policy]. *Problemy innovatsijno-investytsijnoho rozvytku. Serii: Ekonomika ta menedzhment – Problems of innovation and investment development. Series: Economics and Management*, 9, 21-33 [in Ukrainian].
12. Lisohor, L.S. (2017). Sotsial'no-demografichnyj potentsial naseleння Ukrainy: problemy formuvannia ta realizatsii [Socio-demographic potential of the population of Ukraine: problems of formation and implementation]. *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Ekonomichni nauky – Bulletin of Khmelnytsky National University. Economic sciences*, 6(3), 7-11 [in Ukrainian].
13. Mel'nyk, L.V., & Batychenko, S.P. (2019). Demografichna sytuatsiia v rehionakh Ukrainy iak peredumova formuvannia ta rozvytku trudovoho potentsialu [Demographic situation in the regions of Ukraine as a prerequisite for the formation and development of labour potential]. *Chasopys sotsial'no-ekonomichnoi heohrafii – Journal of Socio-Economic Geography*, 27, 81-89 [in Ukrainian].

14. Nepytyaliuk, A. (2019). Determinanty zabezpechennia demografichnoi stijkosti [Determinants of demographic stability]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo – Foreign trade: economics, finance, law*, 4, 44-59 [in Ukrainian].
15. Prokopets', L.V., Babchuk, A.M., & Rud'ko, K.I. (2019). Vplyv demografichnykh protsesiv na formuvannia investytsijnoho potentsialu Ukrainy [The impact of demographic processes on the formation of investment potential of Ukraine]. *Biznes-navihator – Business navigator*, 5-2, 65-70 [in Ukrainian].
16. Sehida, K. (2019). Metodichni pidkhody do vyznachennia rivnia demografichnoi bezpeky [Methodical approaches to determining the level of demographic security]. *Problemy bezpererвної heohrafichnoi osvity i kartohrafii – Problems of continuing geographical education and cartography*, 30, 94-101 [in Ukrainian].
17. Shalimova, N.S., Mahopets', O.A., & Shalimov, V.V. (2019). Suchasnyj stan ta tendentsii formuvannia trudovoho potentsialu v konteksti zabezpechennia rehional'noho innovatsijnoho rozvytku [The current state and trends in the formation of labour potential in the context of regional innovation development]. *Visnyk Chernivets'koho torhovel'no-ekonomichnoho instytutu. Ekonomichni nauky – Bulletin of the Chernivtsi Trade and Economic Institute. Economic sciences*, 1(73), 48-64 [in Ukrainian].

*Anna Levchenko, Professor, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)
Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, Ukraine*

Demographic Prerequisites for Innovative Development of Human Resources in Ukraine

In the paper were analyzed the demographic prerequisites for innovative development of human resources. Demographic factors of influence and indicators of the demographic situation conditions were resulted. The analysis of the current state and dynamics of the demographic situation in Ukraine as a whole and in the territorial dimension, including indicators of population, its sex and age structure, births and deaths, natural and migratory population movements, etc. was conducted. The main demographic challenges were identified. These challenges include: the general tendency to decrease the number of the existing population, uneven distribution of the population in terms of territories, growth of the share of the population of the older age group, significant predominance of mortality rates over birth rates, low total fertility rate and average life expectancy compared to the European Union countries, high rates of migratory outflow of population outside Ukraine and to more developed territories of the state.

A number of financial, economic, organizational, administrative and informational levers for improving the demographic situation in Ukraine were substantiated. They take into account optimization of the social protection system, introduction of effective youth policy in the state, development of social and cultural-recreational infrastructure, increase of efficiency of medical branch functioning, promotion of a healthy way of life and disease prevention, assistance of raising of age limits of inclusion in active working and social life, explanatory work focused on understanding the priorities of family and humanistic values, development of the education system for all age groups in the skills of using the latest information and communication technologies, improving the quality of jobs, building a lifelong learning system.

demography, demographic precondition, human resources, innovative development, demographic policy

Одержано (Received) 26.11.2020

Прорецензовано (Reviewed) 05.12.2020

Прийнято до друку (Approved) 21.12.2020